

Nowozelandzki Pilot Pozostaje Zakładnikiem TPN-PB

23 marca 2023

Wydarzenia w Papui Zachodniej zazwyczaj są pomijane przez międzynarodowe media. Bardzo niewiele czasu kwestii przywrócenia sprawiedliwości i prawa do dekolonizacji, w tym aktualnej sytuacji w Papui Zachodniej, poświęcają również polskie media. Przekonaliśmy się o tym – jako Free West Papua Campaign Poland w 2022 roku – kiedy jeden z rozpoznawalnych dziennikarzy ogólnopolskich na wysłane mu zaproszenie na demonstrację pod Ambasadę Indonezji odpowiedział prośbą o „usunięcie go z tej listy mailingowej”. Zagraniczne media, w tym te polskie, często milczą gdy z rąk indonezyjskich w Papui Zachodniej giną dziesiątki cywilów, a tysiące innych staje się uchodźcami wewnętrznymi. Reguła ta ulega zmianie, gdy w Papui Zachodniej dochodzi do wydarzeń narażających na szwank obcokrajowców z zachodnioeuropejskiej strefy kulturowej. Los nowozelandzkiego pilota Philipa Merthensa z miasta Christchurch, który na początku lutego został uprowadzony przez członków III Oddziału Armii Narodowego Wyzwolenia Papui Zachodniej Ndugama Derakma (III Kodap TPN-PB Ndugama Derakma), potwierdzają tę nieproporcjonalną zasadę.

7 lutego 2023 roku grupa zbrojna TPN-PB, pod dowództwem Egianusa Kogoyi, spaliła samolot Susi Air ze znakiem wywoławczym PK-BVY, który wylądował w dystrykcie Paro w regencji Nduga. Samolotem Susi Air podróżował zespół wizytowy, który miał za zadanie dokonać przygotowań pod otwarcie nieczynnej od dłuższego czasu kliniki w Paro. Po wylądowaniu nagle około 15 pasażerów samolotu znalazło się na łasce papuaskich partyzantów. Członkowie TPN-PB jednakże, wbrew pierwszym medialnym publikacjom, w krótkim czasie pozwolili odejść całej piętnastce jako, że byli oni Papuasami. Inny los

spotkał pilota samolotu. TPN-PB poinformowało, że dokonała aresztowania i zatrzymania Philipa Marka Merthensa, obywatela Nowej Zelandii. Jego sytuacją zainteresowali się nowozelandzcy dyplomaci, którzy 13 lutego przybyli do Timiki, stolicy regencji Mimika w indonezyjskiej prowincji Papua Środkowa. Według informacji udzielonej przez indonezyjskie Regionalne Dowództwo Wojskowe (Kodam XVII/Cenderawasih) przedstawicielami tymi byli Brendan Andrew Stanbury (zastępca szefa nowozelandzkiej misji dyplomatycznej), Patrick John Fitzgibbon i Alexander Mcsporrán (oba z ambasady Nowej Zelandii), oddelegowani do monitorowania postępów w poszukiwaniu Merthensa. Towarzyszyło im dwóch pracowników indonezyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych: Dionisius Elvan Swasono oraz Nicolas Hendrik Theodorus.

Sebby Sambom, rzecznik Armii Narodowego Wyzwolenia Papui Zachodniej (TPN-PB) zapowiedział, że zakładnik zostanie uwolniony jedynie wtedy, gdy władze Republiki Indonezji uznają zachodniopapuaskie prawo do samostanowienia, wycofają z Papui zintegrowane siły indonezyjskiego wojska i policji (TNI/Polri), a także usiądą wraz z TPN-PB do stołu negocjacyjnego. Sambom odrzucił indonezyjskie żądania bezwarunkowego uwolnienia zakładnika oraz program rozwoju infrastrukturalnego, wdrażany przez indonezyjskie władze w głębi terytorium papuaskiego. Ostrzegł również przed terroryzowaniem lokalnej ludności papuaskiej, którego może dopuścić się strona indonezyjska pod pretekstem odbicia Merthensa.

14 lutego 2023 roku, opublikowano nagranie, na którym uwiecznieni zostali członkowie TPN-PB z oddziału Ndugama Derakma, a także Philip Merthens. Na nagraniu Egianus Kogoya zapowiedział, że pilot zostanie uwolniony, jeżeli państwo indonezyjskie przyzna, że Papua jest niepodległa, ponieważ jak stwierdził, Papua od dawna jest już niezależna. Na zarejestrowanym zapisie głos zabiera również sam Merthens, który powiedział, że „Indonezja musi uznać niepodległość

Papui". W tym samym czasie, jak informował Mathius Fakhiri, szef regionalnej, indonezyjskiej policji w Papui, członkowie indonezyjskiej administracji i policji kontaktowali się z miejscowymi przywódcami plemiennymi i religijnymi w celu sformowania zespołu negocjacyjnego, który mógłby nawiązać kontakt z oddziałem TPN-PB. Ostatecznie udało się sformować zespół negocjacyjny złożony z rdzennej ludności oraz „kilku wpływowych postaci z Nduga” – oznajmił Fakhiri.

Zatrzymanie nowozelandzkiego pilota przez oddział TPN-PB wywołało strach i panikę mieszkańców dystryktu Paro i jednostek samorządowych z nim graniczącym. Mieszkańcy regencji Nduga pamiętają traumatyczną operację wojskową, jaką indonezyjskie siły bezpieczeństwa rozpoczęły na przełomie lat 2018/2019, po śmierci pracowników firmy Istaka Karyah. Wtedy w rezultacie prowadzonych działań, tylko do początku 2020 roku życie straciło ponad 200 osób, a kilkadziesiąt tysięcy innych zostało zmuszonych do opuszczenia własnych domów. Teraz spodziewając się siłowej zemsty na mieszkańcach regionu, niektóre społeczności zaczęły opuszczać własne miejsce zamieszkania. Tilas Moom, przewodniczący Kościoła KINGMI w Papui poinformował, że odnotowano ruch mieszkańców w Paro i czterech sąsiadujących z nimi dystryktami, w tym Geselma, Yenggelo i Mapenduma. W regionie świeże są zarówno doświadczenia z lat 2019-2020, jak i pamięć o wydarzeniach z Mapendumy w 1996 roku, kiedy domy i ogrody były niszczone przez indonezyjskich żołnierzy, a świnie, ważny atrybut gospodarczy, były zabijane. Palono również kościoły i mordowano pastorów. Pamięć o tamtych wydarzeniach sprawiła, że wraz ze spaleniem samolotu Susi Air, niektórzy z mieszkańców regionu, pragnąc uniknąć zemsty, zaczęli kierować się ku Kenyam i Wamenie. Mając to na uwadze, papuaski prawnik Yan Christian Warinussy, będący również rzecznikiem Papuaskiej Sieci Pokoju (JDP), wezwał „prezydenta Republiki Indonezji do natychmiastowego wdrożenia podejścia pokojowego, na drodze dialogu”. Oznaczać to musi również gotowość Dżakarty do rozmów z TPN-PB. Zdaniem JDP, Joko Widodo powinien „rozpocząć

negocjacje z TPN-PB” nie tylko w tej sprawie, ale też „w celu zakończenia trwających aktów przemocy, które miały miejsce w konfliktach zbrojnych w Papui na przestrzeni ostatnich 50 lat”.

Deklaracje napływające z Dżakarty rozmijały się jednak z wolą wdrożenia rozwiązań dialogowych. Menkopolhukam Mahfud, minister Indonezji ds. koordynacji polityki, prawa, stwierdziwszy, że opiera się na Konstytucji i prawie międzynarodowym oraz fakcie, że „Papua jest prawną częścią Unitarnego Państwa Republiki Indonezji”, zadeklarował, że nie ma przestrzeni do negocjacji ze sprawcami porwania nowozelandzkiego pilota. „Nie ma żadnych negocjacji w tej sprawie. Wyeliminujemy każdego, kto chce wziąć choćby strzęp Zjednoczonej Republiki Indonezji” – zapowiedział 16 lutego 2023 roku w Dżakarcie.

Dowódca Regionalnego Dowództwa Wojskowego w regionie, generał dywizji Muhammad Saleh Mustafa, związany z indonezyjskimi siłami specjalnymi Kopassus, zainicjował operację w celu uwolnienia nowozelandzkiego pilota. Na czoło Specjalnego Dowództwa Operacyjnego (Dankolakops) powołał generała brygady, Junta Omboha (J0) Sembiringa. Zadaniem postawionym przed J0 Sembiringiem stało się „uwolnienie pilota Susi Air, przetrzymywanego w niewoli”. J0 Sembiring oświadczył, że w akcję ratowania Merthensa zaangażowana jest Państwowa Agencja Wywiadu (BIN). „Cały potencjał i zasoby zintegrowanych sił indonezyjskiego wojska i policji (TNI/Polri), aktywne w Papui, zostaną wykorzystane. Dystrykt Paro jest teraz kontrolowany przez siły bezpieczeństwa, więc można korzystać z połączeń lotniczych” – to słowa wypowiedziane przez J0 Sembiringa w Jayapurze (17/2/2023). Zdawał on sobie sprawę z popłochu jaki wywołują indonezyjskie ruchy w regionie: „Obecnie wszyscy mieszkańcy Paro uciekli do dystryktu Kenyam”. Jednocześnie szef Dankolakops zapowiedział gotowość do stosowania form odpowiedzialności zbiorowej: „Jeśli istnieją strony, które będą utrudniały, lub nie będą wspierały działań organów

ścigania, będą one uważane za część grupy TPN-PB”.

Ones Suhuniap, rzecznik prasowy Komitetu Narodowego Papui Zachodniej (KNPB), wypowiedział się negatywnie na temat zaangażowania indonezyjskiego rządu w rozwiązanie konfliktu. Według niego, uwolnienie pilota z Nowej Zelandii, obliuguje indonezyjskie władze do naciskania na negocjacje pokojowe. Alternatywnym rozwiązaniem pozostają wojna i operacje militarne, powiększające tylko rany i upust krwi cywilów w Papui, w tym zwłaszcza mieszkańców Nduga. ”Odmowa Menkopolhukama Mahfuda, aby nie negocjować, pokazuje, że państwo chce podtrzymać przemoc i konflikty na ziemi Papui” – podsumował.

Markus Haluk, Dyrektor Wykonawczy Zjednoczonego Ruchu Wyzwolenia Papui Zachodniej (ULMWP) przypomniał, że opór TPN-PB, w tym Egianusa Kogoyi, polega na realizacji prawa do samostanowienia w imię niepodległości i politycznej suwerenności narodu papuaskiego. Papuaski naród nie wierzy już w rozwiązanie kwestii łamania praw człowieka w Papui przez aktualny rząd. W trakcie wywiadu dla magazynu Tabloid Jubi (23/2/2023), M. Haluk powiedział, że „eskalacja przemocy, która miała miejsce na początku 2023 roku, stworzyła przestrzeń braku zaufania narodu papuaskiego dla zaangażowaniu indonezyjskiego rządu w rozwiązywanie konfliktu i aktów przemocy, zarejestrowanych podczas sześciu dekad okupacji Papui przez Indonezję”.

Markus Haluk zestawiał ze sobą trzy daty: 21 styczeń 2023 roku, kiedy indonezyjscy funkcjonariusze policji zabili dwóch cywilów w regencji Dogiyai; 7 luty 2023 roku, kiedy doszło do porwania nowozelandzkiego pilota Susi Air i wreszcie 23 luty 2023 roku, kiedy indonezyjskie siły bezpieczeństwa otworzyły ogień do cywilów w regencji Wamena, zabijając przynajmniej 9 spośród nich. Każdy z tych przypadków, zdaniem Dyrektora Wykonawczego ULMWP, pokazuje, że „indonezyjski rząd nie ma planu rozwiązywania konfliktu w Papui w sposób pokojowy, godny i kompleksowy”. Rzecz ma się biegunowo odmiennie:

„Indonezyjski rząd tworzy, dopuszcza i podtrzymuje ciągłe konflikty w Tanah Papua. Ten stan dowodzi, że Melanezyjczycy w Papui Zachodniej doświadczają procesu ludobójstwa, ekobójstwa i etnocydu”.

Wbrew próbom przypięcia łątki „terrorystów” i „kryminalnych grup zbrojnych” w indonezyjskich mediach, Markus Haluk uważa, że „TPN-PB jest częścią ruchu oporu, który konsekwentnie walczył w obronie ojczyzny Papui Zachodniej. Dotyczy to także grupy TPN-PB kierowanej przez generała brygady Egianusa Kogoyę”. Trwające konflikty zbrojne w regencjach Maybrat, Pegunungan Bintang, Yahukimo, Intan Jaya, Puncak, Puncak Jaya, Yapen i Nduga na przestrzeni ostatnich lat, jak wylicza Haluk, spowodowały śmierć setek osób i doprowadziły do wysiedlenia 67 tysięcy cywilów z ich miejsca zamieszkania. „Operacje wojskowe aparatu indonezyjskiego wojska i policji (TNI/Polri) wykorzystują szkoły, kościoły i ośrodki zdrowia do zakwaterowania żołnierzy. TPN-PB wielokrotnie ostrzegało TNI/Polri, aby zaprzestały wykorzystywania obiektów cywilnych do prowadzenia operacji wojskowych, lecz przestrogi te zostały zignorowane. Spalenie samolotu Susi Air i wzięcie Philipa Merthensa jako zakładnika było wynikiem kumulacji ignorowania ostrzeżeń TPN-PB przed wykorzystaniem obiektów cywilnych na rzecz operacji TNI/Polri”.

Powoławszy się na przedstawiony ciężar nadużyć, Markus Haluk odrzuca wszelkie próby angażowania indonezyjskich sił bezpieczeństwa, indonezyjskiej Narodowej Komisji Praw Człowieka (Komnas Ham) oraz innych indonezyjskich instytucji rządowych, jako forpocztę rozwiązania problemu łamania praw człowieka w Papui. Trudno bowiem od sprawcy oczekiwać rzetelnego audytu własnego postępowania. Wobec tego Haluk stwierdza, że problem łamania praw człowieka musi zostać rozwiązany za pomocą międzynarodowego mechanizmu. Dyrektor Wykonawczy ULMWP zwrócił się przy tej okazji również do rządu Nowej Zelandii, aby ten zaprzestał kontaktów z policją indonezyjską w ramach współpracy rządowej z Dżakartą. Haluk

przypomina, że aparat TNI/Polri bierze udział w różnych przypadkach przemocy i łamania praw człowieka w Papui Zachodniej, a to nie licuje z prawnymi zobowiązaniami państwa nowozelandzkiego i etycznymi oczekiwaniami jego obywateli.

Daniel Randongkir, szef biura prawa i praw człowieka Zjednoczonego Ruchu Wyzwolenia Papui Zachodniej (ULMWP), przy wszystkich wnoszonych zastrzeżeniach, zaapelował aby nie tracić z oczu motywów pojmania Merthensa przez TPN-PB, której akcja, jakkolwiek skrajna, „jest próbą zwrócenia uwagi świata na kryzys humanitarny, który ma miejsce w Papui, a także apelem do społeczności międzynarodowej o uznanie politycznej niepodległości Papui Zachodniej, okupowanej przez Indonezję od 1 maja 1963 roku”. Środki zastosowane przez TPN-PB mogą wydać się radykalne, niedopuszczalne i nie licujące z podstawowymi zasadami, gdy przyłożymy je do prawa międzynarodowego, ale jak zauważa D. Randongkir, analizując strategię ostatnich lat, dostrzegamy, że „kiedy Indonezja prowadziła operacje wojskowe w Papui Zachodniej, nie zwracała uwagi na międzynarodowe prawo humanitarne”. Co bowiem indonezyjska armia miała i będzie miała do zaoferowania papuaskiej społeczności podczas operacji militarnej? „Zniszczą obiekty cywilne, takie jak kościoły, szkoły i ośrodki zdrowia. Spalą domy, zniszczą ogrody, zabijają zwierzęta należące do społeczności. Będą aresztowali, a nawet zabijali cywilów, których uznają za podejrzanych o przynależność do TPN-PB” – przestrzega Randongkir. Ta praktyka, powtarzana jak mantra przez indonezyjskie służby bezpieczeństwa, nie spotyka się z walnym potępieniem społeczności międzynarodowej, chociaż ma podłoże terrorystyczne.

Członkowie UMLWP zwracając się do społeczności międzynarodowej o zachowanie proporcji, jednocześnie odcinają się od metod związanych z porywaniem zakładników. Benny Wenda, Tymczasowy Prezydent Papui Zachodniej z ramienia ULMWP, wezwał do bezwarunkowego uwolnienia nowozelandzkiego pilota zaznaczając, że organizacja na której czele stoi jest oddana „strategii

pokojowej dyplomacji”. Apel został odrzucony przez struktury TPN-PB.

Rada Kościoła Papui poprosiła Armię Narodowego Wyzwolenia Papui Zachodniej (TPN-PB) o uwolnienie Philipa Marka Merthensa, pilota Susi Air, przetrzymywanego przez oddział terytorialny pod dowództwem Egianusa Kogoyi. Pastor Benny Giay, reprezentujący Kościół KINGMI, powiedział, że wzięcie zakładnika stanowi wielki niepokój psychiczny dla rodziny, żony i dzieci pilota Susi Air. „Z humanitarnego punktu widzenia pilot Susi Air, musi zostać uwolniony, a jeżeli nastąpi uwolnienie, to TPN-PB zyska również sympatię społeczności globalnej, w tym zwłaszcza ludności Indonezji”. Zdanie te podzielają zarówno Benny Giay jak i Socratez Sofyan Yoman z kościoła baptystycznego. Obaj duchowni pragną zwrócić uwagę na inne korzyści, jakie może wynieść z tej sytuacji TPN-PB.

Pastor z Kościoła KINGMI podkreśla konieczność wyłonienia neutralnego mediatora lub negocjatora, któremu zaufa zarówno TPN-PB, społeczność cywilna i państwo indonezyjskie. Mediator jest pilnie potrzebny. Jeśli nie zostanie wyłoniony i zaaprobowany przez wszystkie strony trwającego pata – zauważa – to pewnym jest, że będzie wiele ofiar śmiertelnych, a tego przecież „nikt nie chce”. Zdaniem Benny’ego Giaya, zespół negocjacyjny przysłużył się już rozładowaniu napięcia w najnowszej historii konfliktu papuasko-indonezyjskiego. Stało się tak w 2010 roku w Iladze, kiedy gwarancje bezpieczeństwa dał bezpośrednio Made Pastika, ówczesny szef regionalnej policji indonezyjskiej w Papui.

III Oddział Armii Narodowego Wyzwolenia Papui Zachodniej Ndugama Derakma (TPN-PB III Kodap Ndugama Derakma), ustami swojego dowódcy Egianusa Kogoyi, w nawiązaniu do głosów podnoszonych w przestrzeni publicznej, powtórzył, że nie zaakceptuje żadnej formy zespołu negocjacyjnego w sprawie

uwolnienia Philipa Merthensa, utworzonego przez Indonezję. Egianus powiedział, że jeśli dojdzie do ataku indonezyjskich sił bezpieczeństwa, drogą powietrzną lub lądową, to automatycznie podejmą decyzje mające na celu zabicie pilota z Nowej Zelandii. „Atak z powietrza lub ziemi oznacza, że indonezyjskie wojsko zastrzeli tę osobę. Prosimy tylko, aby Indonezja uznała Papuę za niepodległą i przedstawiła stronę trzecią do podjęcia negocjacji, a my prześlemy tę osobę (pilota). Inaczej jej nie wydamy”! – zapowiedział Egianus Kogoya. Dowódca III oddziału TPN-PB postawił również twardą linię tolerancji. „Každy kto w imieniu zespołu ze strony organizacji pozarządowych, regionalnych urzędników, sołtysów i innych stron zechce się ze mną spotkać, narazi się na ryzyko rozstrzelania [...] Bo my nie żartujemy. Naprawdę walczymy o niepodległą Papuę” – zagroził.

Wsluchując się w przekazy mediów, także tych polskich, powtarzających za międzynarodowymi agencjami prasowymi narrację indonezyjskich służb, mogliśmy usłyszeć, że „indonezyjskie siły bezpieczeństwa otoczyły partyzantów przetrzymujących pilota z Nowej Zelandii”. Stan faktyczny był odległy od tego przekazu. W drugim tygodniu marca 2023 roku indonezyjskie służby poszukiwały Philipa Merthensa na obszarze kilku różnych regencji. Faizal Ramadhani, szef operacji Carstensch Damai 2023, powiedział, że poszukują pilota z Nowej Zelandii nie tylko w regencji Nduga: „Rozszerzyliśmy poszukiwania na sąsiednie regencje, w tym Intan Jaya”. Zaangażowana grupa TPN-PB „stale zmienia swoje położenie, więc poszukiwania prowadzone przez siły bezpieczeństwa nie są optymalne”.

Szef indonezyjskiej policji, Listyo Sigit Prabowo; szef indonezyjskiej policji w Papui, Mathius D. Fakhiri; a także wspomniany Faizal: wszyscy oni swoje dobre intencje kryją za kryptonimem akcji pokojowej (damai). Na ich słowa padają jednak cienie indonezyjskiego rządu w Dżakarcie oraz indonezyjskich sił specjalnych, które w celu wypłoszenia

partyzantów, w odpowiednim momencie mogą wdrożyć operację zamiatania, strategię zbiorowego ataku na obiekty cywilne, zmuszającego kolejne tysiące osób do opuszczenia swoich domów. Według niektórych przekazów, indonezyjskie dowództwo mierzyło się już z planem rozpoczęcia operacji siłowej, lecz strona nowozelandzka zatroskana o bezpieczeństwo własnego obywatela, wyraziła wolę wstrzymania się z użyciem ciężkich środków zagrażających jego życiu.

Autorstwo: Damian Żuchowski, Rafał Szymborski

Źródła: WolneMedia.net, Free West Papua Campaign Poland, Krew Papuasów

ŹRÓDŁOGRAFIA

1. „Papua group wants NZ to challenge Jakarta over 'shoot first' policy”, <https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/486075/papua-group-wants-nz-to-challenge-jakarta-over-shoot-first-policy>
2. Nur Habibie, „Begini Kondisi Terbaru Pilot Susi Air Setelah Sebulan Disandera KKB Papua”, <https://www.merdeka.com/peristiwa/begini-kondisi-terbaru-pilot-susi-air-setelah-sebulan-disandera-kkb-papua.html>
3. Elisa Sekenyap, „Insiden Wamena Diduga Pengalihan Perhatian Terkait Sandera Pilot, JDP: Harus Diinvestigasi!”, <https://suarapapua.com/2023/02/25/insiden-wamena-diduga-pengalihan-perhatian-terkait-sandera-pilot-jdp-harus-diinvestigasi/>
4. Maulandy Rizki Bayu Kencana, „Penyanderaan Pilot Susi Air oleh KKB Papua, Ketua MPR Minta Pemerintah Siapkan Kemungkinan Terburuk”, https://www.liputan6.com/bisnis/read/5207953/penyanderaan-pilot-susi-air-oleh-kkb-papua-ketua-mpr-minta-pemerintah-siapkan-kemungkinan-terburuk#google_vignette
5. Benjamin Lagowan, „Sistem Bayar Kepala Oleh Negara di

Wamena: Jalan Tol Pembersihan Etnis",
<https://suarapapua.com/2023/03/05/sistem-bayar-kepala-oleh-negara-di-wamena-jalan-tol-pembersihan-etnis/>

6. „JDP: Kedepankan jalan dialog untuk bebaskan pilot Susi Air”,
<https://jubi.id/polhukam/2023/jdp-kedepankan-jalan-dialog-untuk-bebaskan-pilot-susi-air/>

7. „Simpang Siur Nasib Pilot Susi Air: Disandera OPM Atau Selamatkan Diri”,
<https://www.cnnindonesia.com/nasional/20230210074017-20-911298/simpang-siur-nasib-pilot-susi-air-disandera-opm-atau-selamatkan-diri>

8. Agus Pabika, „Tolak Negosiasi Bebaskan Pilot Susi Air, Indonesia Mau Konflik Berlanjut”,
<https://suarapapua.com/2023/03/02/tolak-negosiasi-bebaskan-pilot-susi-air-indonesia-mau-konflik-berlanjut/>

9. „ULMWP: Perjuangan TPNPB murni untuk kemerdekaan Papua”,
<https://jubi.id/tanah-papua/2023/ulmwp-perjuangan-tpnpb-murni-untuk-kemerdekaan-papua/>

10. Elisa Sekenyap, „Egianus Kogeya Ancam Tembak Mati Tim Negosiator yang Menemui Mereka”,
<https://suarapapua.com/2023/03/03/egianus-kogeya-ancam-tembak-mati-tim-negosiator-yang-menemui-mereka/>

11. „Kasus Penyanderaan Pilot: Selain Paro, Warga 4 Distrik Terdekat Ikut Mengungsi”,
<https://jubi.id/tanah-papua/2023/kasus-penyanderaan-pilotselain-paro-warga-4-distrik-terdekat-ikut-mengungsi/>

12. Manfred Kudiai, „Menkopolhukam Menolak Negosiasi Politik, KNPB: Ada Niat Jahat di Papua”,
<https://www.thepapujournal.com/tahan-papua/pr-6987588217/menkopolhukam-menolak-negosiasi-politik-knpb-ada-niat-jahat-di-papua>

13. „Upaya Bebaskan Pilot Susi Air Hingga ke Lanny Jaya”,
<https://suarapapua.com/2023/03/06/upaya-bebaskan-pilot-susi-air-hingga-ke-lanny-jaya/>

14. „Hostage NZ pilot appears in new Papuan rebel video amid »don't work here« warning”,
<https://asiapacificreport.nz/2023/03/10/hostage-nz-pilot-appears-in-new-papuan-rebel-video-amid-dont-work-here-warning/>

15. „Philip Mehrstens: Papua separatist rebels release images of New Zealand pilot hostage”,
<https://www.itv.com/news/2023-02-15/papua-separatist-rebels-release-images-of-nz-pilot-hostage-philip-mehrstens>

16. Monika Mikołajewicz, „Papuasi otoczeni. Szykuje się bitwa o pilota”,
<https://wiadomosci.wp.pl/papuasi-otoczeni-szykuje-sie-bitwa-o-pilota-6871707377461984a>

17. „Jenderal Kopassus Ditunjuk Pimpin Misi Pembebasan Pilot Susi Air dari KKB Egianus Kogoya”,
<https://papua.inews.id/berita/jenderal-kopassus-ditunjuk-pimpin-misi-pembebasan-pilot-susi-air-dari-kkb-egianus-kogoya>

18. „Tiga minggu disandera, nasib pilot Philip Mehrstens belum jelas”,
<https://jubi.id/nasional-internasional/2023/tiga-minggu-disandera-nasib-pilot-philip-mehrstens-belum-jelas/>

19. Elisa Sekenyap, „Tidak Elok Insiden Wamena Diselesaikan Dengan Proses »Restorative Justice«”,
<https://suarapapua.com/2023/03/02/tidak-elok-insiden-wamena-di-selesaikan-dengan-proses-restorative-justice/>